

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ХАБАРНИЦТВУ СУДДІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Дідик Сергій Євгенович

кандидат юридичних наук,

м.н.с. Інституту держави і права

ім. В.М. Корецького НАН України

Протидія хабарництву є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності. Вирішення цієї проблеми є надзвичайно важливою справою, оскільки хабарництво в Україні набуло вкрай небезпечних масштабів і вже стало реальною загрозою національній безпеці держави. Хабарництво проявляється в різних сферах суспільної діяльності, але особливо небезпечним є хабарництво в органах державної влади, зокрема, судових органах, які мали б забезпечити неухильне дотримання Конституції та законів України, захист прав і свобод людини і громадянина.

Останнім часом інформація про хабарництво суддів набуває особливого розголосу та суспільного резонансу, що спричиняє недовіру людей до влади та є вкрай небезпечним в умовах тривалої економічної і соціальної кризи.

Зважаючи на орієнтацією України на європейські шляхи розвитку, приєднанням до низки міжнародно-правових актів важливим для підвищення протидії хабарництву суддів є приклади сучасного зарубіжного кримінального законодавства у цій сфері. Аналіз норм зарубіжного кримінального законодавства дозволить виявити позитивні сторони, що можуть бути враховані у подальшій українській правотворчості в цьому напрямку.

Пропонуємо проаналізувати Кримінальний кодекс Франції (ділі – КК Франції) (офіційна назва держави – Французька Республіка), який набрав чинності 1994 року (до цього моменту з 1810 року діяло кримінальне законодавство Наполеона). Ряд вчених вважає, що новий кодекс ввібрав у себе всі найкращі здобутки науки кримінального права Франції, а також теорії та практики інших країн.

КК Франції розрізняє хабарництво у сфері службової діяльності та хабарництво суддів, передбачаючи відповідальність за його вчинення у різних кримінально-правових нормах. Книга 4 розділу II «Про перешкоджання

відправленню правосуддя» у ст. 434-9 регламентує відповідальність за вчинення діяння, що входить в обов'язки, чи утримання від вчинення такого діяння магістром, присяжним чи іншим арбітром у зв'язку з вимаганням чи одержанням хабара. Абзац 3 цієї статті встановлює покарання за те саме діяння, якщо воно було вчинене магістром у кримінальному судочинстві. Санкція цієї статті передбачає ув'язнення до п'ятнадцяти років і штраф у розмірі 1 500 000 франків.

Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини (далі – КК ФРН) відповідальність суддів за хабарництво передбачає у розділі 30 «Службові злочини». З аналізу норм цього розділу видно, що за хабарництво суддів і третейських суддів передбачаються більш суворі покарання, ніж для всіх інших категорій службових осіб. Наприклад, в абзаці 1 § 332 «Одержання хабара» за одержання хабара службовою особою передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років, а в абзаці 2 цього ж параграфа за одержання хабара, що вчиняється суддею, передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від одного до десяти років. Тенденція встановлення більш суворого покарання для суддів порівняно з іншими службовими особами за аналогічні злочини спостерігається і в § 331 «Одержання вигоди». Також у § 333, 334 передбачається більш суворе покарання за дачу хабара судді, третейському судді порівняно з покаранням, що передбачене за дачу хабара іншим службовим особам. Додатково у § 339 «Винесення незаконного вироку чи рішення» КК ФРН передбачена відповідальність судді (суддів), іншої службової особи, чи третейського судді, який при розгляді справи чи винесення рішення у ній обходить закон на користь або шкоду однієї із сторін.

Важливим є зазначення німецьким законодавцем серед суб'єктів цих злочинів не лише суддів (професійних суддів), а й третейських суддів. Третейські судді можуть притягуватися до кримінальної відповідальності за §§ 331–335 КК ФРН тільки у випадках, коли третейський суддя вимагає хабара від однієї сторони таємно від іншої або домовляється про прийняття, чи приймає його. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких

законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 11.06.2009 року КК України було доповнено, зокрема, ст. 235-5 КК України, яка регламентувала, що третейські судді повинні притягуватися до відповідальності за одержання неправомірної вигоди за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їм повноважень в інтересах особи, яка їх надає чи передає. Однак, на підставі Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 року вказана норма була виключена.

Слід зазначити, що одержання хабара суддею завжди пов'язано з його професійною діяльністю, наприклад, постановлення неправосудного рішення, і такі злочинні діяння у більшості випадків утворюють сукупність злочинів. Більшість із досліджених нами КК зарубіжних країн диференціюють відповідальність суддів за постановлення неправосудного рішення залежно від різних критеріїв, а саме: у КК Норвегії відповідальність посилюється, якщо неправосудним рішенням застосовано позбавлення волі понад 5 років; у КК Франції, КК Китайської Народної Республіки, КК Іспанії відповідальність суддів диференціюється залежно від судового провадження (кримінального, цивільного, адміністративного), у якому було постановлено неправосудне рішення; у КК Нідерландів – якщо неправосудним рішенням засуджується завідомо невинна особа тощо.

Таким чином, враховуючи особливості національного законодавства про кримінальну відповідальність, особливості хабарництва в Україні (хабарництво кризового типу) слід використати зарубіжний досвід для удосконалення кримінально-правових норм у цій сфері.